

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

Vakonderwijs
Taaisgerichthijs

Woordenschat

Woordenschatontwikkeling: meer doen dan een lijstje vaktermen!

J. (Koos) van 't Hul MEd

Op de inhoud van deze presentatie rust intellectueel eigendom bij CPS Onderwijsontwikkeling en Advies

4

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

Vakonderwijs
Taaisgerichthijs

Inhoud

- Wie ben ik?
- Het belang van woordenschat
- Bronnen van woordenschat
- Aanpak in de klas

5

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

Vakonderwijs
Taaisgerichthijs

Doel

- Hoe herken ik welke woorden lastig of belangrijk zijn?
- Wat kan ik doen om ze met die woordenschat in de vakles vertrouwd te maken?
- DAT > CAT

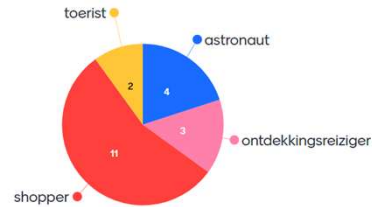
6

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

Vakonderwijs
Taaisgerichthijs

Hoe zit je hier vandaag?

Mentimeter

toerist 2

astronaut 4

ontdekkingsreiziger 3

shopper 11

20

8

11

12

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

Taaisgerichtheid
vakonderwijs

Brein: basiswoordenschat

- voorwaarde voor:
 - leestempo
 - leesbegrip
- belasting werkgeheugen
- leesmotivatie!

Peters (2017)

13

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

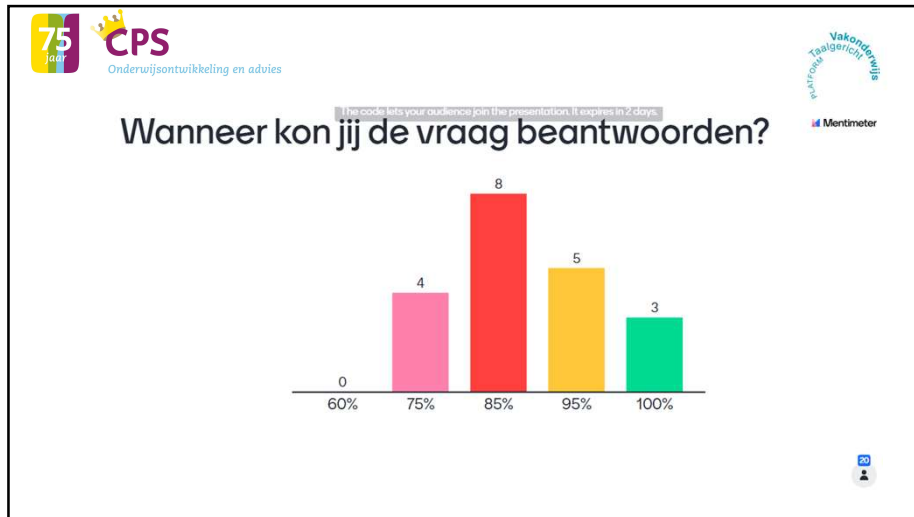
Taaisgerichtheid
vakonderwijs

Lees-/luisterbegrip

- Om moeiteloos een tekst te lezen of te luisteren:
- **authentieke** tekst:
 - 95% hoogfrequente woorden (= 1 op 20)
 - 98% frequente woorden (= 1 op 50)
- **authentieke** gesproken tekst:
 - 90-95% hoogfrequente en frequentste woorden

Peters (2017)

14

15

75 jaar CPS Onderwijsontwikkeling en advies

Vakonderwijs Taalgericht

Didactische tip: formatief moment

- Afgeleide opdracht: markeren
 - vakteksten of bronnen
 - artikelen
 - toetsvragen
 - examen vragen

bekend	wil ik (zeker) weten	moet ik zeker weten
--------	----------------------	---------------------

23

75 jaar CPS Onderwijsontwikkeling en advies

Vakonderwijs Taalgericht

Bronnen van woordenschat

24

26

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

Struikelwoorden

gemoederen

GemoederenAsbestTriggerde

Gemoederen, harder horen, uiten, turbulent

GemoederenTriggerdelnInmiddels

Gemoederen, windparken, asbest, triggerde, vijfdelige

gemoederen inmiddels pinnen asbest oplopen

Gemoederen, asbest, aan toe

Gemoederen triggerde

Alles hangt af van het niveau van de leerling. Turbulent, gemoederen, inmiddels, hoog opgelopen,

Gemoederen, triggered, uiten,

turbulente gemoederen dumpen, triggeren asbest uiten

Turbulente. Gemoederen. Windpark

Pod

28

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

Wat voor woorden struikelt een leerling over?

PODCAST

Turbulente Tijden

REFRESH PODCAST

De gemoederen rond windmolens zijn inmiddels hoog opgelopen in Groningen. Tegenstanders van windparken laten zich steeds harder horen. Tot het plaatsen van ijzeren pinnen in het land van boeren die een windmolen op hun land krijgen en het dumpen van asbest aan toe. Hoe kan het nou dat mensen zo ver kunnen gaan in het uiten van hun woede? Deze vraag triggerde Egbert Minnema. Voor RTV Noord maakte hij daarom de vijfdelige podcastserie Turbulente Tijden. In deze serie word je meegenomen in de wer...more

30

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

Welke leerling ziet wat?

beperkte woordenschat en woordbewustzijn

turbulent

"Wat staat er?"

gemiddelde woordenschat en woordbewustzijn

turbulent

"Turbulent betekent hier: onrustig"

"Turbulent ken ik van het vliegtuig"

uitgebreide woordenschat en woordbewustzijn

turbulent

"Turbulent betekent onrustig, en heeft hier een dubbele betekenis want afgeleid van turbine"

31

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

Rijke teksten

Wat zijn rijke teksten?

- authentiek
- op niveau +1
- relevant
- veelzijdig
- redundant

Waarom rijke teksten:

- relevant
- kennis verbreden en verdiepen
- uitdagend
- bron van taal

33

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

Vakonderwijs
Taalgerechtigd

The code lets your audience join the presentation. It expires in 2 days.

Tips rijk bronmateriaal

Mentimeter

Nieuwsbegrip	De Correspondent	Columns van de Volkskrant
Nu.nl	Spelt	Informatieve boeken
Podcasts	National Geographic	groen kennisnetdierenwereldwijsweb
Klokhuis	Fragmenten uit verhalende boeken	Jeugdjournaal
Websites musea		

Press ENTER to pause scroll

35

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

Vakonderwijs
Taalgerechtigd

Woordenschat: 3 pijlers

woorden leren én gebruiken
strategieën leren
woordbewustzijn en woordeigenaarschap ontwikkelen

© CPS Onderwijsontwikkeling en advies (2019)

36

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

Vakonderwijs
Taalgerechtigd

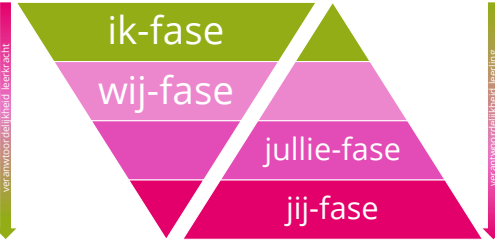
Woorden leren en gebruiken

37

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

Vakonderwijs
Taalgerechtigd

Grrim model

- gradually
- released
- responsibility
- model

(Pearson & Gallagher, 1983; Allington, 2006; Kelly, 2009)

38

75 jaar CPS Onderwijsontwikkeling en advies Taalgericht

Doel = transfer vaardigheid

jou (expert) → leerling

39

75 jaar CPS Onderwijsontwikkeling en advies Taalgericht

De woordkast

het regenwoud	de woestijn
• veelvuldige neerslag • rijke begroeiing • grote verscheidenheid aan flora en fauna • inheemse volkeren	• neerslag is zeldzaam • geringe begroeiing • beperkte verscheidenheid aan flora en fauna • nomadische volkeren

40

75 jaar CPS Onderwijsontwikkeling en advies Taalgericht

Voorbeeld: de woordkast

windpark	zonnedaken
• aantasting van zicht op de horizon • geven veel geluidsoverlast • bijkomende schade aan flora en fauna • grote weerstand van omwonenden	• zicht op horizon blijft intact • is geruisloos • beperkte schade aan flora en fauna • geringe weerstand van omwonenden

41

75 jaar CPS Onderwijsontwikkeling en advies Taalgericht

Didactische tips

- Laat leerlingen de woordenkast zelf vullen
- Geef zelf het kader:
 - de tegenstellingen
 - de deelonderwerpen
- Laat ze zelf werken van DAT naar CAT
- Herhaal!

```

graph TD
    A[individueel denken] --> B[in duo's delen]
    B --> C[in viertal feedback ophalen]
    C --> D[in duo's bijstellen]
  
```

42

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

Vakonderwijs
Taaisgerichthijs

Voorbeeld: venn-diagram

A Venn diagram with two overlapping purple circles. The left circle is labeled 'windpark' and contains the bullet point '• unieke eigenschappen'. The right circle is labeled 'zonnedaken' and contains the bullet point '• unieke eigenschappen'. The overlapping area in the center is labeled 'overeenkomsten'.

43

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

Vakonderwijs
Taaisgerichthijs

Voorbeeld: venn-diagram

Centrale vraag: wat zie en doe je als je voor het eerst bij een slachtoffer komt dat **bewusteloos is** of een **hartstilstand** heeft?

A Venn diagram with two overlapping yellow circles separated by a vertical pink line. The left circle is labeled 'bewusteloos' and contains the bullet point '• ...'. The right circle is labeled 'hartstilstand' and contains the bullet point '• ...'. The overlapping area in the center is labeled 'overeenkomsten'.

44

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

Vakonderwijs
Taaisgerichthijs

Voorbeeld: venn-diagram

Centrale vraag: wat zie en doe je als je voor het eerst bij een slachtoffer komt dat **bewusteloos is** of een **hartstilstand** heeft?

A Venn diagram with two overlapping yellow circles separated by a vertical pink line. The left circle is labeled 'bewusteloos' and contains the following bullet points: '• HEEFT EFFECTIEVE ADEMHALING', '• REAGEERT NIET OP AANROEPEN', '• HEEFT MEDISCHE HULP NODIG', '• LEG IK IN STABIELE ZIJLIGGING', and '• HOUD JE IN DE GATEN'. The right circle is labeled 'hartstilstand' and contains the following bullet points: '• HEEFT GEEN EFFECTIEVE ADEMHALING', '• REAGEERT NIET OP AANROEPEN', '• HEEFT MEDISCHE HULP NODIG', '• GEEF IK BORSTCOMPRESSIES EN BEADEMING', and '• GEBRUIK IK EEN DEFIBRILLATOR'. The overlapping area in the center is labeled 'overeenkomsten'.

45

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies

Vakonderwijs
Taaisgerichthijs

Voorbeeld: venn-diagram

Centrale vraag: welke **overeenkomsten** zijn er tussen wat je bij beide slachtoffers ziet en doet?

A Venn diagram with two overlapping yellow circles. The left circle is labeled 'bewusteloos' and contains the following bullet points: '• HEEFT EFFECTIEVE ADEMHALING', '• REAGEERT NIET OP AANROEPEN', '• HEEFT MEDISCHE HULP NODIG', '• LEG IK IN STABIELE ZIJLIGGING', and '• HOUD JE IN DE GATEN'. The right circle is labeled 'hartstilstand' and contains the following bullet points: '• HEEFT GEEN EFFECTIEVE ADEMHALING', '• REAGEERT NIET OP AANROEPEN', '• HEEFT MEDISCHE HULP NODIG', '• GEEF IK BORSTCOMPRESSIES EN BEADEMING', and '• GEBRUIK IK EEN DEFIBRILLATOR'. The overlapping area in the center is labeled 'overeenkomsten'.

46

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies
Taalgerechtigd

Didactische tips

- Laat leerlingen de helft van de venn eerst individueel invullen
- Geef zelf het kader:
 - wat vergelijk ik met wat?
- Laat ze zelf werken van DAT naar CAT
- Herhaal!

```

graph TD
    A[individueel denken] --> B[in duo's delen]
    B --> C[in viertal feedback ophalen]
    C --> D[in duo's bijstellen]
  
```

47

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies
Taalgerechtigd

Voorbeeld: de trap

Centrale vraag: welke **tussenschappen** kun je bedenken van maatschappelijke verdeeldheid naar burgeroorlog?

maatschappelijke verdeeldheid → maatschappelijke wantrouwen → maatschappelijke onrust → maatschappelijke onlusten → burgeroorlog

Fisher & Frey (2009)

48

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies
Taalgerechtigd

Didactische tips

- Laat leerlingen de trap zelf eerst invullen
- Geef zelf het kader:
 - het begin- en het eindwoord
- Laat ze zelf werken van DAT naar CAT
- Herhaal!

```

graph TD
    A[individueel denken] --> B[in duo's delen]
    B --> C[in viertal feedback ophalen]
    C --> D[in duo's bijstellen]
  
```

49

75 jaar CPS
Onderwijsontwikkeling en advies
Taalgerechtigd

Voorbeeld: categoriseren

Centrale vraag: Wanneer ervaar jij een serie/film/boek/game als spannend, mooi of aangrijpend?

spannend	mooi	aangrijpend
ER GEBEURT VEEL HET MAAKT MIJ BANG HET TREKT MIJ IN HET VERHAAL	HET ZIET ER MOOI UIT GOEDE ACTEURS DE MUZIEK HET PAST GOED BIJ HET VERHAAL	HET IS VERDRRIETIG DE PERSOON MAAKT IETS ERGS MEE IK VOEL WAT DE SPELER OOK VOELT HET VERHAAL IS BELANGRIJK

50

75 jaar CPS Onderwijsontwikkeling en advies

Vakonderwijs
Taalgericht

Voorbeeld: categoriseren

Centrale vraag: Probeer nu je ideeën opnieuw te verwoorden met behulp van de volgende termen....

spannend	mooi	aangrijpend
ER GEBEURT VEEL HET MAAKT MIJ BANG HET TREKT MIJ IN HET VERHAAL	HET ZIET ER MOOI UIT GOELE ACTEURS DE MUZIEK HET PAST GOED BIJ HET VERHAAL	HET IS VERDRIETIG DE PERSOON MAAKT IETS ERGS MEE IK VOEL WAT DE SPELER OOK VOELT HET VERHAAL IS BELANGRIJK
HET HEEFT EEN COMPACT PLOT ER IS SPRAKE VAN STERKE SUSPENSE HET VERHAAL	DE MISE-EN-SCENE IS PASSEND BIJ HET VERHAAL ER WORDT OVERTUIGEND GEACTEERD DE MUZIEK SLUIT GOED AAN OP HET VERHAAL	JE KUNT JE IDENTIFICEREN MET EEN PERSONAGE HET VERHAAL IS RELEVANT

51

75 jaar CPS Onderwijsontwikkeling en advies

Vakonderwijs
Taalgericht

Didactische tips

- Laat leerlingen zelf denken en schrijven, daarna delen en wissel uit. Verzamel centraal.
- Geef zelf het kader: beeldtaalwoorden
- Laat ze zelf werken van DAT naar CAT
- Herhaal!
- Vervolg: review een film, boek, game

individueel **denken & schrijven**

↓

in duo's **delen**

↓

centraal uitwisselen (DAT)

↓

in duo's **bijstellen (CAT)**

↓

centraal uitwisselen

52

75 jaar CPS Onderwijsontwikkeling en advies

Activiteit

Vakonderwijs
Taalgericht

Input

- Deel een activiteit of werkvorm die je zelf kunt inbrengen om leerlingen met woordenschat binnen je vakles te activeren.

53

75 jaar CPS Onderwijsontwikkeling en advies

Vakonderwijs
Taalgericht

Samengevat

- Gebruik rijk tekstmateriaal
- Maak je leerlingen expliciet bewust van de schooltaalwoorden
- Organiseer taalsteun door *activiteiten met woorden te doen*.
- Oefen herhaaldelijk in de klas

54

75
jaar

Onderwijsontwikkeling en advies

Bedankt!

Trainer

J. (Koos) van 't Hul MEd

Adviseur taal, vreemde talen en
literatuuronderwijs VO

Bronnen

- Frey, N., Fisher, D., & Ogle, D. (2009). *Learning Words Inside and Out, Grades 1-6: Vocabulary Instruction That Boosts Achievement in All Subject Areas*. Heinemann.
- Mesle, M., Perry, G., & Pronk, M. (2019). *Taal in beeld*. Coutinho.
- Minnema, L. (2018). *Woordenstroom* (1ste ed.). Coutinho.
- Peters, E. (2017). *Woordenschat aanleren in een vreemde taal* (1ste ed.). Acco.
- With, T., Visser, M., Puper, H., de With, T., & Loman, E. (2019). *Woordenschatonderwijs, meer dan woorden leren*. CPS Onderwijsontwikkeling en advies.